

Aktuālākais par datu drošību un pareizu uzskaiti pašnodarbinātajiem

(saimnieciskās darbības veicējiem, autoriem, IK, IU, ZS īpašniekiem)

Latvijas
Biozinātņu un tehnoloģiju
universitāte

Dr.oec. Inguna Leibus
Ekonomikas un finanšu institūta profesore
e-pasts: inguna.leibus@lbtu.lv

Saturs

1. Dažas *Grāmatvedības likuma* normas
 - grāmatvedības datu saglabāšana
 - strukturēts elektroniskais rēķins
2. Izmaiņas pašnodarbināto nodokļu maksājumiem 2025.g.
 - vispārējā kārtība
 - iedzīvotāju ienākuma nodoklis (IIN),
 - valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas (VSAOI)
 - iespēja neregistrēt saimniecisko darbību
 - mikrouzņēmumu nodoklis (MUN) un tā izvēle

Leibus I. (2022) Pašnodarbināto grāmatvedība un nodokļi

Normatīvā bāze pašnodarbinātajiem

Likumi:

- Grāmatvedības likums
- Par iedzīvotāju ienākuma nodokli
- Par valsts sociālo apdrošināšanu
- Mikrouzņēmumu nodokļa likums
- Pievienotās vērtības nodokļa likums

grozījumi spēkā ar 1.01.2025.

MK noteikumi:

- Kārtība, kādā individuālie komersanti un citas fiziskās personas, kas veic saimniecisko darbību, individuālie uzņēmumi, zemnieku un zvejnieku saimniecības kārto grāmatvedību **vienkāršā ieraksta sistēmā**, 31.05.2022. Nr. 322
- Kārtība, kādā uzņēmumi, kuri kārto grāmatvedību **divkāršā ieraksta sistēmā** un ir iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātāji par ienākumiem no saimnieciskās darbības, sagatavo un iesniedz **finanšu pārskatu**, 1.03.2022. Nr. 145
- Noteikumi par **iedzīvotāju ienākuma nodokļa deklarācijām** un to aizpildīšanas kārtību, 30.10.2018. Nr.662, grozījumi 9.01.2024. – *izmaiņas jau 2023.gada ienākumu deklarācijās*

Vadītāja atbildība *Grāmatvedības likums, 2021*

Uzņēmuma vadītājs ir atbildīgs par:

- grāmatvedības kārtošanu atbilstoši likuma prasībām;
- dokumentu oriģinālu, kopiju vai datu attēlu saglabāšanu un aizsargāšanu pret iznīcināšanu vai nozaudēšanu ... un to pieejamību nodokļu administrācijai,

Uzņēmuma vadītājs:

- IU, ZS, ZvS - īpašnieks,
- IK vai cita fiziskā persona, kas veic saimniecisko darbību,
- fizisko personu apvienībā — visi šīs apvienības biedri.

Grāmatvedības dokumentu minimālais glabāšanas laiks (gados):

- inventarizācijas sarakstiem, grāmatvedības reģistriem — 10;
- dokumentiem par darbiniekiem aprēķināto darba samaksu, atvaļinājumu ... — 10,
- pārējiem attaisnojuma dokumentiem — jānodrošina saimnieciskā darījuma norises izsekojamību, bet ne īsāks par pieciem gadiem.

Tiesības papīra formas grāmatvedības dokumentu pārvērst elektroniskā formā glabāšanai elektroniskā vidē

- nodrošināta satura lasīšana datora vai citas elektroniskas ierīces ekrānā cilvēklasāmā formātā un, ja nepieciešams, atvasinājuma veidošana papīra formā

Strukturēts elektroniskais rēķins

Grāmatvedības likuma grozījumi - spēkā no 1.01.2025.

Strukturēts elektroniskais rēķins - sagatavots, nosūtīts un saņemts strukturētā elektroniskā formātā, kas ļauj to automātiski un elektroniski apstrādāt

- **attaisnojuma dokumentu**, kuru izsniedz citam LR reģistrētam uzņēmumam - preces vai pakalpojuma saņēmējam - **samaksāšanai (rēķinu)**, noformē kā **strukturētu elektronisko rēķinu**.
- dokumentu, kuru izsniedz samaksāšanai citam LR reģistrētam uzņēmumam, **kas nav budžeta iestāde**, noformēt kā strukturētu elektronisko rēķinu, **sākot no 2026. gada 1. janvāra**.

Vienkāršākais risinājums – ģenerēt rēķinu portālā **Latvija.lv** (jābūt e-parakstam, e-adresei), jāizvēlas:

- E-adrese (izvēlne pie vārda uzvārda vai uzņēmuma nosaukuma)
- Rakstīt → Izvēlēties veidlapu → Izveidot e-rēķinu → Aizpildīt veidlapu → Saglabāt → Nosūtīt / Lejuplādēt (PDF/XML)

Vispārējā nodokļu maksāšanas kārtība

Aizpilda saimnieciskās darbības ieņēmumu un izdevumu uzskaites žurnālu
Aprēķina un maksā:

Pašnodarbinātā VSAOI 31,7% no minimālās algas 700 EUR → **740 EUR**
un/vai 10%

- pašnodarbinātā ziņojums – katru ceturksni
- iemaksas rēķina no katra mēneša ienākuma
- izņēmums lauksaimniekiem, autoriem - 10% no gada peļņas, maksā līdz nākamā gada 23. janvārim!
- nav jāmaksā pensionāriem, I, II gr. invalīdiem par ienākumu no lauksaimniecības, autoratlīdzības, nekustamā īpašuma (VSA likuma 6.p.)

IIN 20% / 23% / 31% → **25.5% / 33% / +3%**

- gada ienākumu deklarācija (D3/ D3¹) – 1 x gadā
- piemēro neapliekamo minimumu un atvieglojumus
 - ja nav izmantots darba vietā
- minimālais IIN 50 EUR gadā, izņemot:
 - maksāts IIN, VSAOI par darbiniekiem, VSAOI par sevi,
 - pirmo un nākamo gadu pēc saimnieciskās d. reģistrācijas,
 - gadu, kurā izbeigta saimnieciskā d. vai pabeigts likvidācijas process

IIN likmes un atvieglojumi

Rādītājs	2024		2025	
Vispārējā likme, t.sk. no saimnieciskās darbības <i>(alga + saimnieciskā darbība + VSAA slimības pabalsti un pensijas + no izlozēm un azartspēlēm)</i>	20% ienāk. ≤ 20 004 € gadā (1667 € mēnesī)		25,5% ienāk. ≤ 8775 € mēnesī (105 300 € gadā)	
	23% - nav iesn. NG, ien.g. 20004 - 78100 €			
	31%, ienāk. gadā > 78 100 €		33% ienāk.> 8775 € (105 300 € g.)	
Ienākumi no kapitāla: %, dividendes, ja nav UIN	20%		25,5%	
no personīgā meža (kokmateriāls, cirsma), neregistrēta saimnieciskā darbība (11.p. 12.d.): īpašuma izīrēšana, u.c.	10%		10%	
Kapitāla pieaugums: vērtspapīri, nekust. īpašums u.c.	20%		25,5%	
«Bagātnieku» nod., apliek.iēn.>200 tūkst.€ g.*	nav		3%	
	mēnesī, €	gadā, €	mēnesī, €	gadā, €
Neapliekamais minimums (VID/paša prognoze)	0 – 500	0 - 6000	510 (IIN -130.05)	6120
Neapliekamais min. pienākas, ja ienākumi < <i>Visi ienākumi (arī ar samazināto likmi) – patentm. - MUN - neapl. ienākumi 9.p., dividendes (UIN)</i>	1800	21 600	Visiem 2026. – 550; 2027.gadā – 570	
Pensionāra neapliekamais minimums	500	6000	1000	12000
Atvieglojums par apgādājamo	250 (IIN -50)	3000	250 (IIN -63,75)	3000

* Arī 9.p. neapliek.iēnāk., par kuriem samaksāts UIN: dividendes, divid.pielīdz.iēnāk., likvidācijas kvota

Vispārējā nodokļu maksāšana – piemēri 2025.g.

Saimnieciskā darbība (SD)	Vienīgie ienākumi					Papildu ienākumi			
SD ienākumi mēnesī	200	500	1000	2000	4000	200	500	1000	2000
VSAOI 31.07%	0	0	229.92 +12.43	229.92 +12.43	229.92 +12.43	0	0	229.92 +12.43	229.92 +12.43
VSAOI 10%	20	50	26 -4	126 -4	326 -4	20	50	26 -4	126 -4
VSAOI kopā	20	50	255.92 +8.43	355.92 +8.43	355.92 +8.43	20	50	255.92 +8.43	355.92 +8.43
Neapliek. minim.	510	510	510	510	510	0	0	0	0
IIN 25.5%	0	0	59.69 ≈-30.81	289.19 -51.33	747.68 -12.84	45.90 +9.90	114.75 +24.75	189.74 +40.92	419.24 +90.42
Nodokļi kopā	20	50	315.61 ≈-22.38	645.11 -42.90	1308.01 -4.41	65.9 +9.90	164.75 +24.75	445.66 +49.35	775.16 +98.85

+/- salīdzinājumā ar 2024.gadu!

Iespēja neregistrēt saimniecisko darbību

Gūstot ienākumu no:

- lauksaimniecības, lauku tūrisma, sēņošanas, ogošanas vai savvaļas ārstniecības augu un ziedu vākšanas ≤ 3000 EUR gadā
 - atbrīvots no nodokļiem (ja reģistrē, tad jāmaksā pašnodarbinātā VSAOI)
- īres, nomas
 - IIN 10%, izdevumos tikai nekustamā īpašuma nodoklis
- kokmateriālu / cirsmas pārdošanas
 - IIN 10%, izdevumu norma 50% / 25%
- metāllūžņu pārdošanas
 - IIN ietur izmaksātājs
- autoratlīdzības
 - IIN likuma pārejas noteikumu 163.p. - **pārejas periods līdz 31.12.2027.**
 - nodokli 25% ietur izmaksātājs
 - valsts kase sadala 80% VSAOI, 20% IIN

Samazinātā patentmaksa

IIN likuma 11.¹⁰ p., MK 14.01.2021. not. Nr. 36 «Kārtība, kādā piemērojama samazinātā patentmaksa fiziskās personas saimnieciskajai darbībai noteiktā profesijā»

Fiksēts IIN 17 EUR gadā, 9 EUR pusgadā

- 1) piešķirta **vecuma pensija** (tai skaitā **priekšlaicīgi**) un ir tiesības piemērot pensionāra neapliekamo minimumu (*sasniegts LV pensionēšanās vecums*), **1. vai 2. grupas invaliditāte**
- 2) saimnieciskās darbības ieņēmumi pirmstaksācijas gadā ≤ 3000 EUR
- 3) nav algas nodokļa maksātājs
- 4) savā saimnieciskajā darbībā nenodarbina citas personas

Saimnieciskās darbības jomas:

- ādas un tekstilizstrādājumu amatniecība;
- apģērbu un apavu izgatavošana un labošana, pulksteņu un slēdzeņu labošana, kā arī citi sadzīves pakalpojumi;
- amatniecības izstrādājumu izgatavošana;
- floristika;
- privātie mājsaimniecības un mājas aprūpes pakalpojumi (aukle, privātskolotājs, apkopējs un palīgs mājas darbos u.tml.).

Mikrouzņēmumu nodoklis (MUN)

Mikrouzņēmumu nodokļa likums

- Likme - **25% no apgrozījuma** (ieņēmumiem)
 - nav minimālais nodoklis 50 EUR
- Nevar būt PVN maksātājs
 - apgrozījums > 50 000 EUR 12 mēnešos → **kalendāra gadā** (PVN likuma 59.p.)
 - ES iegādātas preces kalendārajā gadā $\geq 10\,000$ € vai akcīzes preces (57.p.)
 - sniedz pakalpojumus, kuru sniegšanas vieta ir cita ES dalībvalsts (55., 59.p.)
 - saņem pakalpojumus iekšzemē no citām valstīm (55., 59.p.) - *Amazon, eBay utt.*
- Apgrozījums un personīgie izdevumi nav ierobežoti
- Deklarācija 4x gadā (15.04., 15.07., 15.10., 15.01.), maksā līdz 23.dat.
- Samaksāto MUN **Valsts Kase** pārdala:
 - 80% pašnodarbinātā VSAOI,
 - 20% IIN (IIN atvieglojumus nepiemēro)
- Vienkāršota nodokļa nomaksa - *Industra banka*
- Ja papildu darba vieta, drīkst ieniegt algas nodokļu grāmatiņu
 - piemērot neapliekamo minimumu, IIN atvieglojumus

MUN maksātāja statusa iegūšana/ zaudēšana

Mikrouzņēmumu nodokļa likuma grozījumi - spēkā no 1.01.2025.

2.p. (6) MUN maksātājs, kurš ir pārtraucis saimniecisko darbību un MUN maksāšanu un tajā pašā taksācijas periodā atkārtoti reģistrē saimniecisko darbību, **kļūstot par IIN vai UIN maksātāju**, nevar atkārtoti izvēlēties maksāt MUN tajā pašā un pēctaksācijas periodā.
→ **atkārtoti reģistrējot darbību, var izvēlēties MUN!**

4.p. **Zaudē MUN statusu** ar nākamo taksācijas periodu:

(8¹) Ja MUN maksātājam **nav apgrozījuma 2 taksācijas periodus** pēc kārtas (*bija 1 gads*), izņemot:

(8²) Ja reģistrēts ... ar 2. ceturksni, un **nav apgrozījuma 3 taksācijas periodus** pēc kārtas.

(8⁵) Ja zaudē MUN maksātāja statusu saskaņā ar (8¹), (8²), **VID izslēdz no Nodokļu maksātāju reģistra.**

MUN maksātāja statusa iegūšana/ zaudēšana

*Jaunas normas MUN likuma 4.pantā - **spēkā no 1.01.2026.***

(3¹) Ja prognozē, ka saimniecisko darbību veiks neregulāri, ir tiesības reģistrēties kā saimnieciskās darbības veicējam un **MUN maksātājam uz terminētu laikposmu – vienu vai vairākiem ceturkšņiem taksācijas perioda ietvaros.**

(8⁶) **VID lēmumu par MUN maksātāja statusa zaudēšanu** un izslēgšanu no Nodokļu maksātāju reģistra pieņem Maksājumu administrēšanas informācijas sistēmā, pamatojoties uz automātisku datu apstrādi, **5 darba dienu laikā pēc attiecīgā taksācijas perioda 4.ceturkšņa deklarācijas iesniegšanas termiņa** un paziņo likumā "Par nodokļiem un nodevām" noteiktajā kārtībā (7.² pants – EDS).

MUN plusi

+ **Vienkāršs žurnāls** (nav nepieciešams, ja bezskaidras naudas norēķini)

- *Saimnieciskās darbības ieņēmumi (apgrozījums) – aprēķina MUN*
- *Ieņēmumi, kas nav attiecināmi uz apgrozījumu – kredīti, personīgā nauda...*
- *Izdevumi – kopā iztērētā nauda, ja vēlas - var detalizēt*

+ **Vienkāršs aprēķins, viegli prognozējams MUN apmērs**

+ **Ļoti vienkārša deklarēšanas kārtība un nodokļa samaksa**

- *Ja attiecīgajā ceturksnī nav ieņēmumu, deklarācija nav jāiesniedz*

+ **Personīgie izdevumi nav ierobežoti**

+ **Nodoklis var būt mazāks nekā vispārējā gadījumā**

+ **Vienkāršotā nodokļu maksāšana (izvēles iespēja)**

- *saimnieciskās darbības ieņēmumu konts*
- *ieņēmumi skaidrā naudā jāiemaksā kontā 15 dienu laikā*

+ **Jo lielāks apgrozījums → labāka sociālā apdrošināšana (80% no MUN)**

MUN maksātāju skaits 1.novembrī: 2024. – 10 437, 2023. – 9277, 2024/2023. +12.5%
Pašnodarbinātie, maksā VSAOI 3.cet.: 2024. – 43 926, 2023. – 40 678, 2024/2023. +8.0%

Kam piemērota MUN maksāšana?

MUN nav piemērots

- SD ir vienīgie ienākumi un
 - ienākumi < minimālo algu (neapliekamais minimums + pašnodarbinātā VSAOI tikai 10%)
 - apgādībā ir bērni u.c.
 - atvieglojumus par invaliditāti
- SD ir papildu ienākumi
 - < minimālo algu, izdevumi lieli (>40% no ieņēmumiem)
- Pensija < 1000 EUR
- Saņemot subsīdijas u.c. neapliekamus ienākumus

MUN piemērots

- SD ir vienīgie ienākumi un
 - \geq minimālo algu, izdevumi mazi (< 30% no ieņēmumiem) \rightarrow pašn. VSAOI 31.07% + 10%
 - apgādībā nav bērni u.c.
 - nav citi atvieglojumi
- SD ir papildu ienākumi
 - \geq minimālo algu
 - ienākumi < minimālo algu, izdevumi < 40% no ieņēmumiem
- Pensija \geq 1000 EUR

Secinājumi

- 1) Arī pašnodarbinātajiem jālieto strukturēts elektroniskais rēķins (e-rēķins)
 - no 2025.g. iesniegšanai budžeta iestādēm
 - no 2026.g. iesniegšanai visiem uzņēmumiem
- 2) Vispārējā kārtībā 2025.g. VSAOI no lielākas summas - 740 EUR mēnesī
- 3) Līdz 17. janvārim pašnodarbinātajam (arī MUN maksātājam) VID jāiesniedz apliecinājums, ka ienākumi var būt mazāki par minimālo algu 8880 EUR (740 x 12 mēneši)
 - ja nav iesniegts - minimālās iemaksas 888 EUR gadā (8880 x 10%)
- 4) Ja saimnieciskā darbība vienīgie ienākumi – 2025.g. IIN varētu samazināties (ienākumam līdz ≈ 48 000 EUR); ja papildu ienākumi, tad - palielināties
- 5) Ieteicams aprēķināt iespējamus nodokļu maksājumus atbilstoši katram nodokļu režīmam, lai izdarītu pareizo izvēli (vispārējais / MUN)
- 6) Līdz 15. decembrim pašnodarbinātajiem (arī IK, ZS, ZvS) iespēja pieteikties MUN maksātāja statusam nākamajam gadam, ja MUN iepriekš nav maksāts
- 7) MUN statusu var atjaunot arī pēc pārtrauktas saimnieciskās darbības

**Paldies par uzmanību!
Veiksmi un izdošanos!**

